

Asia: VN/5969/2019

Selvitys ei-kaupallisen sijaissynnytyjärjestelyn sallimisesta

Taustaselvitys

Määritelmät

Helsingin oikeusaputoimistolla ei ole selvityksessä esitettyjen määritelmien osalta lausuttavaa.

Tieteellinen tutkimustieto

Tieteellinen tutkimustieto, jota asian luonteen vuoksi on vähän, näyttäisi osoittavan, että sijaissynnytyjärjestelmän avulla syntyneillä lapsilla ei ole sen enempää ongelmia, kuin muilla tavoilla alkunsa saaneilla lapsillakaan. Mutta kuten selvityksessäkin on todettu, olisi hyvä saada lisää tutkimustietoa vielä laajemmin sijaissynnytyjärjestelmän avulla syntyneiden lasten ja heidän perheidensä tilanteesta sekä erityisesti siitä, miten sijaissynnyttäjät ovat tosiasiasa kokeneet asemansa järjestelyissä. Oikeusavustajan näkökulmasta katsottuna järjestelmän tulisi olla mahdollisimman yksityiskohtaisesti säädeltyä, jotta kaikki osapuolet pystyisivät jo etukäteen arvioimaan omia oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan mahdollisimman hyvin ja että väärinkäsityksiltä ja turhilta toiveilta tai odotuksilta vältyttäisiin. Vaikka kuten selvityksessäkin on todettu, lähtökohtana on kuitenkin se tosiasia, että kaikkia sijaissynnytyksiä

Sijaissynnytyks Suomessa

Oikeusministeriön tätä selvitystä varten pyytämä oikeudenkäyntiaineisto sisälsi 22 tuomioistuimen ratkaisua, joissa käsiteltiin 14 eri sijaissynnytyjärjestelyyn liittyvää oikeudellista kysymystä vuosilta 2016-2020. Helsingin oikeusaputoimistolla ei ole suuressa juttumäärässä olleet juurikaan sijaissynnytyjärjestelyyn liittyviä asioita hoidettavana. Vähäisen aineiston perusteella voi kuitenkin todeta, että tilanne, jossa lapsi on saanut alkunsa vieraassa valtiossa ja hän on Suomessa, eikä ole tietoa onko hänellä lainkaan huoltajia täällä, ei ole lapsen kannalta millään tavoin toivottava. Tämä puoltaisi sitä selvityksessäkin todettua, että sijaissynnytyjärjestelyiden salliminen Suomessa saattaisi vähentää ulkomailla tapahtuvia sijaissynnytyksiä, mikä puolestaan parantaisi lapsen asemaa jossain määrin.

Sijaissynnytyksiä koskeva kansainvälinen lainsäädäntö

Selvityksessä on erittäin hyvin käyty lävitse EU-oikeutta ja Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita, jotka sivuavat sijaissynnytyjärjestelyitä koskevaa asiaa. Muiden maiden järjestelmistä esille tuodut esimerkit soittavat, että oikeuskäytännössä on tullut esille yllättäviäkin ongelmia, joita ei ole otettu

etukäteen huomioon ja jotka ovat useassa tapauksessa johtaneet siihen, että lainsäädäntöä ja/tai määräyksiä on jouduttu kiristämään. Tämän vuoksi olisi hyvä, että asiaa selviteltäisiin mahdollisimman laajasti ja monelta eri kannalta katsottuna, ennen kuin asiassa ryhdytään Suomessa lailla säätämään.

Kansallinen malli

Rinnasteiset sääntelymallit

Pelkästään adoptiota tai hedelmöityshoitoja koskevat lainsäädännöt eivät ole riittävä perusta sijaissynnytysjärjestelyitä koskevaksi lainsäädännöksi, vaikka niitä varmasti voidaan osittain asiassa hyödyntää. Kuten selvityksessä on todettu sijaissynnytysjärjestelyiden osalta edellytysten tulisi olla huomattavasti tiukemmat, kuin esimerkiksi hedelmöityshoitoja koskevat edellytykset, koska kyse on poikkeuksellisesta järjestelystä, jonka suorat vaikutukset ulottuvat lasta toivovaa henkilöä tai henkilöitä laajemmalle.

Sijaissynnytysjärjestelyiden valvonta

Etu- ja jälkikäteen tapahtuva valvonta ja erityisesti aiottujen vanhempien sekä sijaissynnyttäjän riittävä neuvonta ja heille tarvittaessa tarjottava tuki olisi ensiarvoisen tärkeää onnistuneen järjestelyn edesauttamiseksi

Aiottuja vanhempia koskevat edellytykset

Helsingin oikeusaputoimistolla ei ole lausuttavaa selvityksessä aiottuja vanhempia koskevaan esitykseen.

Sijaissynnyttäjää koskevat edellytykset

Helsingin oikeusaputoimistolla ei ole lausuttavaa selvityksessä sijaissynnyttäjää koskevaan esitykseen.

Muut hoidon edellytykset

Lapsen oikeuksien kannalta selvityksessä esille tuotu seikka, että luvan saanut palveluntarjoaja kirjaisi ja säilyttäisi kaikki järjestelyyn liittyvät tiedot, jotta lapsi voisi, niin halutessaan saada ne tietoonsa, puoltaisi sinällään järjestelyn sallimista Suomessa.

Raskauden kulku ja lapsen syntymä

Helsingin oikeusaputoimistolla ei ole lausuttavaa selvityksessä tältä osin esitettyyn.

Korvaukset sijaissynnytysjärjestelyistä

Kuten edellä on jo todettu, mikäli sijaissynnytysjärjestelmästä päätetään Suomessa säätää, olisi säätelyn hyvä olla mahdollisimman yksityiskohtaista. Näin siis myös korvauksia koskevilta osin, jotta aiotut vanhemmat tietäisivät mitä heiltä odotetaan tämän suhteen ja sijaissynnyttäjä tietäisi mitkä ovat hänen oikeutensa korvausten osalta.

Vanhemmuuden vahvistaminen ja jälkikäteinen tuki

Tältäkin osin olisi hyvä saada riittävästi tietoa, mikä olisi kaikkien osapuolien kannalta paras menettely vanhemmuuden vahvistamisen osalta. Kuten edellä on todettu, lapsen kannalta ei ole

hyvä asia, mikäli on epäselvää kuka/ketkä ovat hänen vanhempiaan lain silmissä. Mutta tasapainottelu sijaissyntyjän, lapsen ja aiottujen vanhempien oikeuksien välillä ei ole helppoa.

Ehdotuksen vaikutukset

Helsingin oikeusaputoimistolla ei ole kannanottoa ehdotuksen mahdollisiin vaikutuksiin.

Muuta kansallisesta mallista

Ei lausuttavaa.

Muuta

Muuta lausuttavaa

Helsingin oikeusaputoimisto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto asiassa.

Solas-Iloniemi Nina

Helsingin oikeusaputoimisto - Lausunnon antaja: johtava julkinen
oikeusavustaja Nina Solas-Iloniemi